

COMUNA ȘOFRONEA

Denumiri:

Șofronea: *Sofronya, Kéthsopron*

Sânpaul: *Zenthpauli, Sanctus Paulus, Szentpál*

Repere geografice:

Comuna este formată din satele **Șofronea** (reședința) și **Sânpaul**.

Istorie:

Cele mai vechi urme ale prezenței omenești în raza actualei comune sunt localizate la circa 200 m vest de Șofronea, unde, pe o mică movilă, a fost identificată o necropolă din epoca bronzului. Existența, mai apoi, a unei așezări dacice în zonă, este indicată de descoperiri monetare accidentale dintre care se remarcă o drahmă de Dyrhachium (mijlocul secolului II î.d.Hr) care indică legăturile comerciale ale acestei comunități cu colonia grecească de pe coasta Adriaticii. În secolele III - IV d.Hr., a existat o așezare sarmatică în zona "Cărămidărie". Au fost descoperite cinci morminte de înhumăție.

Șofronea:

Prima atestare documentară: **Șofronea** în 1436, **Sânpaul** în sec. XII, ca *predium*, în 1217 localitatea.

În secolul XV, este pomenit satul *Ketsopron* sau *Kethsofronya* ca făcând parte din domeniul Herczegh (1436, 1446) și apoi din cel al lui Ioan de Hunedoara (1454). În perioada 1553 - 1561 sunt pomenite 24 de sesii iobăgești, aparținând domeniilor nobilare: Abrahamffy, Banffy, Farkas, Katay, Dely, Kerecsenyi, Serjenyi și Szekely.

La mijlocul secolului al XVI-lea Șofronea este ocupată de turci, fiind înregistrate 34 de familii de țărani în 1567 și 64 de familii în 1579. În veacul al XVII-lea Șofronea se află sub administrație otomană, până în 1699. După pacea de la Karlowitz, Șofronea intră sub administrația habsburgică, fiind colonizați grăniceri pentru paza frontierei pe Mureș. După anul 1732 au avut loc colonizări grănicerești în comitatul Arad, observându-se unele schimburi în componența etnică a unor localități. După 1741, grănicerii trec la deștelenirea pustelor fără aprobarea comitatului, producându-se o asimilare a populației militare cu țărănimea, fapt ce aduce cu sine includerea în sistemul grăniceresc și a comunei Șofronea. (1743). Satul Șofronea intră în 1745 în posesia familiei Kaszony. În 1752, localitatea intră în posesia ducelui de Modena.

La începutul secolului al XIX-lea începe procesul modernizării domeniilor și a licitării domeniilor erariale, în acest proces fiind cuprinsă și Șofronea în 1812. După dispariția robotei, cei mai mulți moșieri au mărit numărul argaților, iar pământul l-au dat "în parte", la Șofronea acest fenomen fiind semnalat la sfârșitul anului 1863. Janos Purgly a cumpărat domeniul Șofronea cu 460 de hectare teren (922 iugăre cadastrale) în 1889, domeniu pe care îl cultivă cu cereale, plante tehnice, viță de vie, iar pentru a avea mână de lucru a adus **42 de familii de slovaci** din Nădlac, cărora le-a dăruit locuri de casă în Șofronea.

Odată cu stabilirea baronului Janos Purgly, mare proprietar de pământuri, la Șofronea, localitatea cunoaște un remarcabil avânt economic dar dobândește și un complex rezidențial care astăzi constituie principalul obiectiv turistic al comunei -*castelul Purgly*, construit în 1889. Baronul Purgly se dovedește un bun gospodar, ocupându-se în mod nemijlocit de proprietate, făcând din ea o fermă model, statut care se va menține și după unirea cu România, până la reforma agrară din 1945. Castelul Purgly a fost dotat la începuturile sale și cu un bazin cu apă, de 10 mii de litri, a existat și o capelă în apropiere, iar parcul înconjurător era bineîntreținut, copaci de soi, flori exotice.

În anul 1901, fiica mai mică a baronului Purgly de Șofronea s-a căsătorit cu tânărul ofițer **Horty Miklos**, care s-a remarcat în timpul Primului război mondial, fiind căpitan de navă de război, apoi comandant al flotei austro-ungare din Adriatica, ajungând în 1920 la

conducerea Ungariei, în calitate de regent (1920-1944). Magdalena Purgly a fost soția amiralului Horthy Miklós timp de 56 de ani, din 1901 până în 1957, la decesul acestuia.

Situația complicată din 1918, l-a determinat pe moșier să-și împrumutească lucrătorii cu locuri de casă. Măsura a sporit atractivitatea economică a comunei, astfel că mai multe familii de țărani din localitățile învecinate s-au așezat în Șofronea. Urmașul lui Ianoș Purgly și moștenitorul principal al averii a fost Laszlo Purgly, care s-a căsătorit cu Margit, o tânără bogată din zona Căpâlnașului, căsătorie care s-a sfârșit tragic prin sinuciderea baronesei, în ziua de 4 septembrie 1922. Aceasta nu a mai putut suporta infidelitățile soțului, punându-și capăt zilelor. După moartea soției, baronul s-a căsătorit cu sora acesteia, supraviețuindu-i și ei, prinzând și primii ani ai comunismului, văzând astfel ruina și dispariția proprietății, prin confiscarea ei de către noul regim. A fost arestat și internat o perioadă la Târgu Jiu, apoi a fost închis în pivnița casei unde se afla sediul parohiei bisericii luterane din Arad, cunoscută sub numele de „Biserica Roșie”, datorită culorii cărămizii și care a fost ridicată cu ajutorul familiei Purgly. Aici a murit prin inaniție, baronul care a deținut cândva o fermă agricolă model, care a folosit cele mai moderne tehnologii ale vremii, a cultivat cereale din cele mai bune semințe și a crescut animale din rase de mare productivitate. Cetățenii din Șofronea care l-au apreciat foarte mult, pe care și el i-a ajutat, au încercat să-i aducă pachete cu mâncare la locul detenției, dar au fost împiedicați de autorități să-și împlinească datoria creștinească față de binefăcătorul lor. A fost înmormântat alături de cea de-a doua soție în cimitirul Eternitatea a orașului Arad

Imediat după 23 august 1944, aici a fost capturat un tren-atelier hitlerist, iar în 13 septembrie 1944, o subunitate a Diviziei I cavalerie a luptat cu mult curaj împotriva trupelor hitleriste și a celor hortyste. În rândul eroilor care au luptat aici, a fost și tanarul voluntar în vârstă de doar 15 ani, **Virgil Iovanaș**, elev al Liceului industrial din Arad, care a plătit cu viața fapta sa de vitejie. În anul 1973, în parcul din fața **Școlii Generale din Șofronea**, a fost ridicat monumentul elevului erou Virgil Iovănaș. Bustul din bronz a fost conceput și realizat de sculptorul arădean Mihai Păcurar.

Din 1951, castelul Purgly a devenit local al CAP-ului din Șofronea, până la revoluția din decembrie 1989, clădirea ajungând într-o avansată stare de degradare. Castelul a fost renovat de către Daniel Negrea, cel care a investit nu mai puțin de 2,5 milioane de euro în reabilitare. Fundația Humanitas-Gura Popii, condusă de Daniel Negrea a preluat și transformat locul într-unul dintre atracțiile județului Arad.

Sânpaul:

Satul Sânpaul este consemnat documentar începând cu anul 1217. În 1343 este menționată familia nobilior din Sânpaul. Satul apare și în acte din anii 1376, 1379, 1384 și 1405. În anul 1411 și 1471 Sânpaul apare ca *oppidum*, târg. În anul 1500 Sânpaul era în posesia domeniului nobiliar Országh. Localitatea este pomenită și în veacul al XVII-lea, în 1642, 1647 și 1667.

Monumente:

Castelul Purgly a fost construit în stil secesion, iar anexele și parcul ocupă o suprafață de 3,36 ha. Corpul central, construit într-un stil eclectic, este inspirat după modelul castelului Huniazilor de la Hunedoara. Planul, cu multe decroșuri, ornamentația bogată a fațadelor dar și elementele de ambianță din interior (tavanul sălii de recepții sculptat din lemn de teck) sunt și astăzi în măsură să uimească. Castelul a fost construit în 1889 în stil secesion și restaurat în 1968-1969. Castelul este bogat dantelat și prevăzut cu o serie de ieșinduri și turnulețe, ca în arhitectura feudală. În interior castelul și-a menținut forma inițială.

Monumentul eroilor ridicat în amintirea luptelor din august și septembrie 1944.

Monumentul lui Vrgil Iovănaș, în fața Școlii Generale.

La ieșirea din comuna, la numărul 88, întâlnim **hanul "Ciarda"** care datează din sec. XVIII. Până în 1856 aici a funcționat o stație de poștalion.

Demografie

Șofronea: 1880- 341 locuitori; 1910- 753 suflete; 1941- 1200 persoane.

Sânpaul: 1558-1564- 39 sesii iobăgești; 1567- 37 familii; 1579- 30 familii; 1851- 280 familii grădinari de tutun; 1910- 802 locuitori.

Populația întregii comune Șofronea: 1930- 1922 locuitori; 1956- 2244 persoane; 1966- 2447 suflete; 1972-2 563 locuitori; 1977- 2787 locuitori; 1992- 2551 persoane; 2002- 2 566 suflete; 2011- 2.575 locuitori.

Conform recensământului din 2011, majoritatea locuitorilor sunt români (63,96%), cu o minoritate de maghiari (32,47%). Pentru 3,18% din populație, apartenența etnică nu este cunoscută. Din punct de vedere confesional, majoritatea locuitorilor sunt ortodocși (53,48%), dar există și minorități de romano-catolici (31,26%), bapțiști (5,86%), adventiști de ziua a șaptea (3,38%) și reformați (1,28%). Pentru 3,26% din populație, nu este cunoscută apartenența confesională.

Biserica

Biserica catolică

Între 1332-1337 este pomenită biserica catolică din Sânpaul.

Biserica Ortodoxă Șofronea

În anul 1925, mai multe familii de români din Nădlac s-au stabilit în Șofronea, punând bazele primei parohii ortodoxe. Parohia Șofronea a fost infiintata în jurul anului 1927. Aceasta a dobândit noi enoriași în 1932, odată cu venirea altor familii din Curtici, Macea și Grăniceri. În 1935 s-a solicitat sprijin material pentru edificarea unui lăcaș de cult. Lucrările de construcție au început în vara anului 1938, după planurile arhitectului Rafiroiu din Timișoara, finalizarea șantierului având loc în anul 1942. Primul preot care a fost titular pentru aceasta parohie a fost invatatorul Gules Vichentie, care a absolvit un curs de 6 luni și apoi a fost hirotonit în această parohie.

Diversitatea etnică și confesională este ilustrată și de existența a cinci biserici pe teritoriul comunei: una ortodoxă, două catolice, una bapțiștă și una adventistă.

Biserica Bapțiștă Șofronea

Nașterea Bisericii Bapțiște din Șofronea este legată de localitatea Nădlac, unde credința a început înainte de anul 1900. Nădlăcanilor li s-a promis pământ dacă vor veni la Șofronea. Între cele 67 de familii care au venit în Șofronea erau 9 familii de credincioși bapțiști. Construcția actualei clădiri s-a finalizat în toamna anului 1974. Din luna februarie a anului 1992 biserica este **păstorită** de Sorin Aioanei. În ianuarie 1994, au fost ordinați **primii prezbiteri** din istoria bisericii: Mihai Mariș, Ghiță Holhoș și Ghiță Țărău. Biserica are un **cor** mixt dirijat de Cadmiel și Ghiță Holhoș, **orchestră** de mandoline și instrumente de suflat, dirijori: Dorin și Paul Ciupuliga, și Corneliu Holhoș. În prezent numără peste 200 de credincioși.

Școala

După 1990, școala din Șofronea a primit numele *Virgil Iovănaș*.

Economie

În Șofronea a funcționat în timpul regimului comunist o importanta secție a întreprinderii de industrializare a cărnii din Arad. Comerțul și industria ușoară dețin ponderi importante în spectrul economic al comunei. Populația comunei fie se deplasează în municipiul Arad, la locurile de muncă la care sunt angajați, fie se ocupă cu agricultura sau creșterea animalelor.

Maria Fofin din Șofronea se ocupă cu creșterea animalelor încă de la vârsta de 16 an Femeia crește împreună cu familia ei un număr de 500 de animale, oi, vaci, porci, cai și găini. Pe toate le-a adăpostit în gospodăria ei. Brânza se vinde în municipiul Arad dar și în Cehia.

Fundația „Alexandru“ a cumpărat o casă, cu un teren aferent de 1.440 metri pătrați, în localitatea Șofronea. Casa „Alexandru” găzduiește persoanele cu handicap neuromotor

sever pentru perioade de câte trei săptămâni. Casa a fost extinsă și adaptată nevoilor speciale ale acestora, pentru o mai bună funcționalitate și accesibilitate. Banii necesari dotării cu utilități a Casei „Alexandru“ au fost asigurați de Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap (ANPH).

Obiective turistice: *biserica ortodoxă* din satul Șofronea, *castelul "Purgly"* din Șofronea, înscris în patrimoniul cultural național, construcție secolul al XIX-lea și *izvoarele termale*. *Ștrandul din Șofronea* este preferat de turiști datorită calităților terapeuțice ale apei termale și a zonei de agrement. Apa termală este extrasă de la o adâncime de 903 metri, având calități terapeutice pentru tratamentul reumatismului degenerativ și articular, al depresiilor și astmului bronșic.

Bibliografie:

Arhiva Națională Ungară, Budapesta, Reg. Dec. E/159.

Ardelean Aurel, Hegyi Tiberiu, Lăzărescu Dan, *Județele patriei. Arad monografie*, Editura Sport-Turism, București, 1979.

Dragomir, Silviu, *Studii de istoria românilor din teritoriul diecezei arădene*, în revista "Transilvania", Sibiu, 1917.

Truță Horia, Demșea Dan, *Însemne memoriale, construcții decorative și parcuri din județul Arad*, Editura Nigredo, Arad, 2007.

Sorin Bulboacă